

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти**

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять,
до організації самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

**Укладачі: кандидат психологічних наук, доцент Людмила Котлова,
старший викладач Ірина Васьківська,
асистент Анастасія Іскрижицька,
асистент Ірина Неводнича**

Житомир 2026

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 27 березня 2026 року)*

Рецензенти:

МАЛИШЕВСЬКА Ірина – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

ТИЧИНА Ірина – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

С-71 Спеціальна методика навчання української мови: метод. рек. з навч. дисц. /
Уклад.: Л. Котлова, І. Васьківська, А. Іскрижицька, І. Неводнича. Житомир: Вид-во ЖДУ
ім. І.Франка, 2026. 36 с.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Спеціальна методика навчання української мови» укладено відповідно до освітньо-професійної програми Спеціальна освіта (логопедія) для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А6 Спеціальна освіта, спеціалізація А6.01 Логопедія.

У роботі представлено теми, визначені робочою програмою підготовки фахівців, які відповідають фаховим компетентностям та програмним результатам навчання.

Методичні рекомендації складаються з таких структурних компонентів: пояснювальна записка, матеріалів до практичних занять, а також до самостійної роботи студентів. Представлені завдання та вимоги до екзамену, критерії оцінювання, список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Критерії оцінювання завдань на практичних заняттях	5
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи	6
Практичне заняття № 1. Теоретико-методологічні засади спеціальної методики навчання української мови.	8
Практичне заняття № 2. Роль мови та закономірності розвитку мовлення у дітей	8
Практичне заняття № 3. Завдання, принципи, засоби та прийоми спеціальної методики навчання мови у дітей	9
Практичне заняття № 4. Методи, прийоми засоби корекції мовлення дорослих із ТПМ	10
Лабораторне заняття №1. Роль мови та закономірності розвитку мовлення у дітей	10
Лабораторне заняття №2. Завдання, принципи, засоби та прийоми спеціальної методики навчання мови у дітей	11
Лабораторне заняття №3. Методи, прийоми засоби корекції мовлення дорослих із ТПМ	12
Практичне заняття № 5. Альтернативна та додаткова комунікація (PECS) у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення	14
Практичні заняття № 6. Методика формування та розвитку словника та граматичної будови мовлення молодших школярів із ТПМ	14
Практичні заняття № 7. Спеціальна методика навчання звуковимови. Корекція просодичних порушень при мовленнєвих розладах	15
Практичне заняття № 8. Методи навчання грамоти учнів із ТПМ	15
Практичне заняття № 9. : Основні періоди та етапи навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ	17
Практичне заняття № 10. Методика початкового навчання письма дітей із ТПМ	17
Практичне заняття № 11. Робота над зв'язним мовленням. Спеціальна методика навчання дітей описам, розповідання за картинами, переказу художніх творів, складання творчих розповідей	18
Практичне заняття № 12. Урок з навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ	18
Лабораторне заняття № 4. Альтернативна та додаткова комунікація (PECS) у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення	19
Лабораторне заняття № 5. Методика формування та розвитку словника та граматичної будови мовлення молодших школярів із ТПМ	19
Лабораторне заняття № 6. Загальна характеристика процесу активізації мовлення дорослих з ТПМ	20
Лабораторне заняття № 7. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення	21
Лабораторне заняття № 8. Спеціальна методика навчання звуковимови. Корекція просодичних порушень при мовленнєвих розладах	22
Лабораторне заняття № 9. Методика початкового навчання письма дітей із ТПМ	23
Лабораторне заняття № 10. Аналіз програм з української мови для учнів спеціальних шкіл (за нозологіями)	23
Підсумковий модульний контроль	25
Вимоги до екзамену	28
Критерії оцінювання екзаменаційної роботи	32

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вивчення освітньої компоненти «Спеціальна методика навчання української мови» є озброєння студентів теоретичними знаннями і практичними навичками із методики вивчення мови у спеціальних школах.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

- отримання уявлень про мовленнєвий розвиток учнів;
- визначення напрямів корекційної роботи, принципів процесу навчання та виховання;
- опанування знаннями про різні форми, методи, засоби навчання рідної мови;
- розвиток практичних вмінь, що сприяють засвоєнню учнями основ української мови як засобу пізнання і спілкування;
- дати поняття про методику навчання рідної мови як складову педагогічної науки;
- розкрити її становлення і розвиток, основні категорії, зв'язок з іншими дисциплінами;
- навчити студентів використовувати навчальний матеріал спираючись на засвоєні теоретичні положення; залучення до діяльності творчого характеру (виступу, доповіді, плану дії тощо).

Викладання освітньої компоненти «Спеціальна методика навчання української мови» передбачає набуття здобувачами таких **соціальних навичок (soft-skills)**, як опанування навичок адаптивної комунікації, розвиток емоційного інтелекту і емпатії через розуміння потреб дітей із порушеннями мовлення, а також формування критичного мислення та толерантності, необхідні для успішної професійної взаємодії в інклюзивному суспільстві.

¹ Програма освітньої компоненти «Спеціальна методика навчання української мови»

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ НА ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти. Досягнення програмних результатів навчання
Теоретичне питання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Фрагментарне або механічне відтворення інформації зі значними прогалинами та помилками. Судження не мають підкріплення фактами; самостійність мислення не виявлена. Наявні стилістичні та граматичні помилки.
6-15 балів	Свідоме відтворення основних положень із наявністю окремих помилок. Спостерігається певна фрагментарність або порушення логіки викладу; недостатність самостійних висновків.
16-25 балів	Повне та усвідомлене володіння матеріалом із незначними зауваженнями до другорядних деталей. Відповідь обґрунтована, хоча послідовність думок може бути дещо порушена. Відповідь стилістично та граматично правильна.
26-30 балів	Глибоко аргументований, логічно побудований та переконливий виклад. Здобувач демонструє творчий підхід, наводячи власні приклади. Дотримано всіх стилістичних та граматичних норм мовлення.
Практичне завдання (max – 20 балів)	
0-10 балів	Відповідь містить неточності; аргументація слабка або відсутня. Студент не наводить власних прикладів для ілюстрації рішення.
11-20 балів	Структурована та вичерпна відповідь (чіткий вступ, основна частина, висновки). Робота грамотно оформлена та містить доречні приклади, підібрані студентом.
Тестове завдання (max – 50 балів)	
5 балів	Надано правильну відповідь на запитання тесту.
0 балів	Відповідь на запитання тесту є хибною або відсутня.

Відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка», здобувач повинен отримати оцінку за 100-бальною шкалою на кожному практичному занятті.

Усі здобувачі в обов'язковому порядку мають скласти тестовий контроль до кожної теми (максимальний бал – 50). За усну відповідь на питання можна отримати до 30 балів. Обов'язковим також є виконання практичного завдання в позааудиторний час (завдання для самостійної роботи), яке може бути оцінене у 10-20 балів.

Під час підготовки до практичного чи лабораторного заняття здобувачі мають опрацювати ключові терміни та перелік рекомендованих джерел згідно із затвердженим планом теми. У разі пропуску заняття з поважних чи неповажних причин здобувачі повинні відпрацювати його шляхом самостійного опрацювання теми з подальшим складанням тесту й виконанням практичного завдання.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

за Тетяною Майстренко²

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів;
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Конспектування першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка до екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань до екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).

- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у графіку проведення консультацій.

² Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 566 с.

МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ МОВИ У ДІТЕЙ З ПМР ТА КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДОРΟΣЛИХ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Теоретико-методологічні засади спеціальної методики навчання української мови

План

1. Спеціальна методика навчання рідної мови для дітей із порушеннями мовлення як окремий навчальний предмет. Причини виникнення спеціальної методики навчання дітей із ТПМ рідної мови.
2. Спеціальна методика навчання української мови (СМНУМ) як наука, її предмет, мета та завдання.
3. Місце СМНУМ серед інших наук. Їх взаємозв'язок.
4. Методи наукових досліджень, які використовує СМНУМ.

Основні поняття	<i>Діти з порушеннями мовлення, завдання, закономірності засвоєння мови, мета, методологія СМНУМ, мова, мовлення, предмет, спеціальна методика навчання мови.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none">1. Створити схему «Зв'язок СМНУМ з іншими науками».2. Охарактеризувати внесок українських та зарубіжних вчених у становленні спеціальної методики навчання української мови. Результати аналізу представити у вигляді таблиці (прізвище та ім'я вченого, коротка біографія, основні праці вченого, наукові інтереси, значущість наукових здобутків вченого).3. Перейдіть на за посиланням та ознайомтесь з інформацією про «Особливості мовленнєвого розвитку дітей з ментальними порушеннями». https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-vchitelyam-yaki-pracyuyut-v-inklyuzivnomu-klasi-osoblivosti-movlennevo-rozvitku-ditey-z-mentalnimi-porushennyami-55938.html

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Роль мови та закономірності розвитку мовлення у дітей

План

1. Етапи розвитку мовлення дитини від народження до 3 років.
2. Егоцентричне мовлення. Класифікація функцій дитячого мовлення.
3. Особливості розвитку мови та мовлення особистості в онтогенезі:
 - а) дошкільний вік;
 - б) молодший шкільний вік;
 - в) підлітковий вік.
3. Роль мовлення та мови у психічному розвитку дитини.

Основні поняття	<i>Дошкільний вік, егоцентричне мовлення, етапи розвитку мовлення, молодший шкільний вік, підлітковий вік, психічний розвиток, ранній вік, роль мовлення.</i>
------------------------	---

<p>Практичне завдання (для самостійної роботи)</p>	<p>1. Проаналізувати 2 статті: До проблеми формування мовленнєвої готовності дітей до навчання у школі/МК Шеремет//Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.-2014.-Вип. 28.-С. 248-251.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_28_53 Особливості формування мовлення в ранньому та дошкільному віці/МК Шеремет, ДМ Ряшенцева//Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.-2012.-Вип. 21.-С. 329-333.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2012_21_85</p> <p>2. Запропонуйте методи, техніки щодо розвитку мовлення особистості на різних вікових етапах.</p> <p>3. Перегляньте відео про етапи розвитку мовлення, яка особливість кожного етапу http://krasnokutsk.irc.org.ua/vikovi-harakteristiki-movlenneвого-rozvitku-ditini-14-59-04-21-04-2020/</p> <p>4. Проаналізувати програму розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля», а саме освітню лінію «Мовлення дитини» (від 3 до 6 року життя).</p>
---	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Завдання, принципи, засоби та прийоми спеціальної методики навчання мови у дітей

План

1. Закономірності розвитку мовлення у дітей.
2. Завдання спеціального навчання мови та мовлення дітей із ПМР
3. Методичні принципи навчання мови.
4. Основні засоби навчання мови та мовлення.
5. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР.

Основні поняття	Закономірності мовлення, засвоєння виразності мови, засвоєння норми літературної мови, засвоєння писемного мовлення, розуміння смислу мови, теми збагачення мови, чуття мови.
------------------------	---

<p>Практичне завдання (для самостійної роботи)</p>	<p>1. На основі перегляду фільму «Зірочки на землі», зробити аналіз та описати методи, прийоми та засоби, які використовував учитель навчаючи учня з тяжким порушенням мовлення. https://www.youtube.com/watch?v=cQ_7GYWqN5c</p> <p>2. Перегляньте фільм «Мовчазне дитя», реж. Кріс Овертон, 2017 рік https://filmix.ac/filmi/drama/145748-nemoe-ditva-2017.html (які форми, методи роботи використовує соціальний працівник?)</p>
---	---

	3. Переглянути відео, виділіть основні ідеї відео, етапи навчання мови https://www.youtube.com/watch?v=vEimHOBRozY
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Методи, прийоми засоби корекції мовлення дорослих із ТПМ

План

1. Види порушень мовленнєвої функції у дорослих при інсульті.
2. Порушення голосу при інсульті. Класифікація Darley et al.
3. Діагностика порушень голосу: відеоларингостробоскопія, акустичний аналіз голосу, GRBAS, Voice Handicap Index (VHI).
4. Мінно-вибухові травми. Механізми пошкодження голосового апарату при МВТ.
5. Фонопедія, як спеціалізована галузь логопедії.
6. Мультидисциплінарний підхід до відновлення мовленнєвої функції дорослих із ТПМ.

Основні поняття	<i>Акустичний аналіз голосу, афазія, відеоларингостробоскопія, голосовий апарат, GRBAS (Grade, Roughness, Breathiness, Asthenia, Strain), дизартрія, дисфонія, інсульт, класифікація Darley, Aronson and Brown, мінно-вибухова травма (МВТ), тяжкі порушення мовлення (ТПМ), фонопедія.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти порівняльну таблицю афазії та дизартрії. Які ключові відмінності в симптомах: розуміння мовлення, письмо та читання, артикуляція, супутні проблеми. 2. Проаналізувати шкалу Rapid Arterial Occlusion Evaluation Scale (RACE). 3. Проаналізувати шкалу Field Assessment Stroke Triage for Emergency Destination (FAST-ED). 4. Скринінг для виявлення порушень ковтання ASSIST – Acute Screening of Swallow in Stroke/TIA Невідкладний скринінг для виявлення порушень ковтання при інсульті/ТІА. 5. Клінічна оцінка порушень ковтання GUSS.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Роль мови та закономірності розвитку мовлення у дітей

План

1. Розвиток дрібної моторики пальців рук як необхідна умова психічного розвитку дитини.
2. Критерії добору та методика використання дитячої книги у корекційно-розвитковій роботі з мовлення.
3. Порівняльна характеристика традиційних та інноваційних технологій мовленнєвого розвитку в системі спеціальної освіти.

4. Роль мультфільмів у розширенні пасивного та активного словника: механізми засвоєння нових лексем через контекстні ситуації на екрані.

Основні поняття	<i>Дитяча книга, дошкільний вік, дрібна моторика, інноваційні технології, мультфільми, психічний розвиток, традиційні технології.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати та провести дидактичну гру чи вправу для розвитку дрібної моторики рук. 2. Висловіть свою думку: «Вплив сучасних технологій на розвиток мовлення дітей» (10 речень). 3. https://kazka.fun/login-page/ за допомогою додатку спробувати створити казку (тему обираєте самостійно). 4. Підготувати та провести гру або вправу спрямованих на розвиток різних аспектів мовлення у дітей (наприклад, артикуляція, словниковий запас, граматики, зв'язне мовлення). 5. Створіть коротку сесію інноваційної технології в корекційно-розвивальній роботі логопеда.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Завдання, принципи, засоби та прийоми спеціальної методики навчання мови у дітей

План

1. Наочні методи: спостереження, розгляд картин, використання схем-моделей.
2. Словесні методи: розповідь логопеда, бесіда, читання, переказ.
3. Практичні методи: дидактичні ігри, вправи, моделювання мовленнєвих ситуацій.
4. Традиційні засоби: логопедичні посібники, предметні та сюжетні картинки, іграшки.
5. Технічні та інноваційні засоби: спеціалізоване програмне забезпечення, інтерактивні дошки, аудіо-візуальні тренажери.
6. Символічні засоби: мнемотаблиці, піктограми, графічні схеми речень та складів.

Основні поняття	<i>Аудіо-візуальні тренажери, бесіда, вправи, графічна схема речення/складу, логопедичні посібники, мнемотаблиця, наочні методи, піктограма, спеціалізоване програмне забезпечення (ПЗ).</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обрати один засіб та один метод та провести в аудиторії (з використанням наочності). 2. Переглянути на вибір вебінар, виокремити основні поняття: <ol style="list-style-type: none"> 1) https://www.youtube.com/live/nzrv0GaxiNs?si=QeuzIn-5vSGaKrT «Гра з LEGO – безмежний простір для розвитку дитини»; 2) https://www.youtube.com/live/ikJSEimCmf4?si=MbgsiSdPEz22pyyS «Практичний кейс: нейроігри для мовленнєвого розвитку дітей»; 3) https://youtu.be/ZMpT9ZmyhW8?si=3kpDXllwgVS1pLZd «Використання ниток в логопедичній роботі».
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів

▪ практичне завдання	20 балів
----------------------	----------

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Методи, прийоми засоби корекції мовлення дорослих із ТПМ

План

1. Нейролінгвістичні аспекти афазіології. Класифікація афазій (порівняльний аналіз класифікацій (за О. Лурією vs. Верніке-Гешвіндом).
2. Специфіка роботи з когнітивно-комунікативними порушеннями (Порушення правої півкулі, зв'язок мовлення та виконавчих функцій);
3. Дисфагія. Фізіологія та патологія ковтання. Методи скринінгу та терапії.
4. Психологічна аспекти реабілітація дорослих.
5. Сучасні інструментальні методи корекції (sEMG, TMC / tDCS, IOPI, Айтрекінг).

Основні поняття	<i>Айтрекінг (Eye-tracking), аспірація, афазія, дизартрія, дисфагія, електроміографія поверхнева (sEMG), класифікація за О. Лурією, класифікація Верніке-Гешвінда, когнітивно-комунікативні порушення, tDCS (Транскраніальна стимуляція постійним струмом), фонопедія.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити та провести дихальні вправи, вправи на активізацію м'язів гортані, голосові вправи для дорослих. 2. Розробити та провести вправи для правильного положення язика. 3. Розписати правильні етапи ковтання. 4. Розписати та провести ігри для носового дихання.
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1

1. Підсумковий модульний контроль проводиться на останньому аудиторному навчальному занятті модуля. Підсумкова модульна контрольна робота складається з трьох видів завдань: 1. – тести; 2 – теоретичне питання; 3 – практичне завдання. Оцінюється у 100 бальній шкалі: 30 б. – тести (10 питань по 3 б. за вірну відповідь), 30 б. – теоретичне питання; 40 б. – практичне завдання.

Примітка. Тестові та теоретичні питання на контрольній роботі будуть лише ті, які були у планах практичних занять.

МОДУЛЬ 2. СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ, ЛЕКСИКИ ТА ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Альтернативна та додаткова комунікація (PECS) у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення

План

1. Використання стратегій візуальної підтримки та методів піктографічного обміну в корекції системних порушень мовлення.
2. Комунікація з безпосереднім використанням тіла, у тому числі через тактильні відчуття.
3. Комунікація через візуальні образи.
4. Спеціальні електронні засоби комунікації.
5. Комбіновані засоби комунікації, які поєднують у собі мовлення, жести й символи.
6. Принципи використання АДК.

Основні поняття	<i>АДК (Альтернативна та додаткова комунікація), асистивні технології, візуальна підтримка, візуальний стимул, жести-символи, комунікативна книга, макатон, смужка речень (Sentence Strip).</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Переглянути вебінар та виокремити основний алгоритм введення АДК: https://www.youtube.com/watch?v=DfA9E-ZPSnU .
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема: Методика формування та розвитку словника та граматичної будови мовлення молодших школярів із ТПМ

План

1. Теоретико-методологічні основи розвитку мовлення учнів із ТПМ.
2. Основні завдання по формуванню словникового запасу.
3. Основні напрямки та зміст роботи з розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ТПМ.
4. Зміст та методика корекційної логопедичної роботи над словом на уроках рідної мови у спеціальній школі.
5. Робота над граматичною будовою мовлення дітей з ТПМ на уроках розвитку мовлення.

Основні поняття	<i>Грамматика, граматична будова мовлення, словниковий запас, пасивний словник, активний словник.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Складіть таблицю порівняння онтогенезу (норми) розвитку мовлення та дизонтогенезу при тяжких порушеннях мовлення (ТПМ). 2. Розробити систему вправ для активізації предикативного словника (дієслів) або ад'єктивного словника (прикметників) для певної вікової групи. 3. Розробити дидактичну гру (наприклад, «Четвертий зайвий» або «Лото»), яка спрямована на формування родових і видових понять у дітей з ТПМ.
--	---

	4. Текст із типовими помилками дитини з ТПМ «Сьогодні хлопчик і дівчинка пішов у ліс. Вони шукати багато гриб. Хлопчик побачив на дереві мала білка. Білка стриб-стриб на гілка. У білки довгий вуха і пухнаста хвіст. Діти поклали гриби у кошики і прийшов додому. Мама варити смачна суп». Виділіть наступні групи порушень та розробіть корекційний план (2-3 вправи) для подолання виявлених помилок.
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема: Спеціальна методика навчання звуковимови. Корекція просодичних порушень при мовленнєвих розладах

План

1. Поняття про вимову як сукупність компонентів, які приймають участь у сприйманні та фонетичному оформленні усного мовлення (фонематичний слух та фонематичне сприймання, голос, звуки та їх сполучення, складовий ритм, словесний та логічний наголос, інтонація, мовленнєве дихання, темп мовлення, орфоепія).

2. Характеристика вимовної сторони мовлення учнів із ТПМ.

3. Завдання та складові частини роботи по формуванню правильної вимови.

4. Просодія (плавність, інтонація, дикція, ритм, темп, сила, висота голосу, пауза, наголос, тембр).

Основні поняття	<i>Висота голосу, голос, дикція, мовленнєве дихання, орфоепія, просодія, ритм мовлення, фонематичне сприйняття.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти план-конспект індивідуального заняття по формуванню правильної звуковимови. 2. Розробити систему тренувальних вправ з розвитку рухливості та чіткості рухів артикуляційного апарату у дітей із ТПМ. 3. Розробити систему тренувальних вправ та завдань з розвитку фонематичного сприймання, слухової уваги та мовно-слухової пам'яті.
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Методи навчання грамоти учнів із ТПМ

План

1. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.

2. Види занять з навчання читання та письма.

3. Методика формування навичок звукового та складового аналізу та синтезу у дітей із ТПМ:

а) методика формування аналізу складу;

б) методика формування звукового та складового синтезу;

в) аналіз методик формування операції звуко-складового аналізу та синтезу, розробленої на основі досліджень В. Орфінської, К. Соботович, М. Савченко та інших дослідників-дефектологів.

Основні поняття	<i>Аналіз звуковий, аналіз складовий, випереджальне навчання, грамотність, звуковий аналітико-синтетичний метод, методика В. Орфінської, оптичний образ літери.</i>
Практичне завдання (для самостійної роботи)	<p>1. «Конструктор уроку». Розділіться на групи. Перша група розробляє фрагмент заняття з підготовчого етапу (формування фонематичного сприймання), друга — етап ознайомлення з літерою, третя — етап злиття складів. <i>Провести «мікро-викладання», де один студент — логопед, а інші — діти з ТПМ (з урахуванням специфічних помилок: заміни звуків, труднощі перемикання тощо).</i></p> <p>2. «Сходи складності». Вибудувати ієрархію слів для відпрацювання складового аналізу за принципом «від простого до складного» для дитини з ТПМ. Набір слів: <i>кіт, молоко, стіл, корова, міст, каша.</i></p> <p>3. «Складові доріжки». Розробити дидактичну гру на синтез (наприклад, «Збери намисто» або «Поїзд»), де дитина має об'єднати окремі звуки/склади в ціле слово Умова: Обов'язково використовувати зовнішні опори (схеми, фішки, графеми).</p> <p>4. «Методичний кейс». Заповнити порівняння. Параметри порівняння: <ul style="list-style-type: none"> - Провідний вид опори (слухова, зорова, кінестетична). - Послідовність введення мовного матеріалу. - Специфіка роботи з певним видом мовленнєвого порушення. Дискусійне питання: «Чию систему (або елементи яких систем) ви б обрали для роботи з дитиною, що має виражену фонетико-фонематичну недорозвиненість на фоні дизартрії? Обґрунтуйте».</p> <p>5. «Протокол обстеження». Скласти перелік із 5–7 тестових завдань для перевірки готовності дитини з ТПМ до навчання грамоти (перевірка аналізу, синтезу та стану фонематичних процесів).</p>
Оцінювання	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ усна відповідь на питання 	30 балів
<ul style="list-style-type: none"> ▪ тест 	50 балів
<ul style="list-style-type: none"> ▪ практичне завдання 	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема: Основні періоди та етапи навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із

ТПМ

План

1. Завдання та зміст добукарного періоду навчання грамоти.
2. Букварний період навчання грамоти. Методичні принципи побудови роботи з розділу «Навчання грамоти».
3. Вивчення рівня знань, умінь та навичок учнів із ТПМ на початковому етапі навчання.
4. Основні напрямки та зміст навчальної та корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.

Основні поняття	<i>Букварний період, добукарний (підготовчий) період, принципи навчання грамоти, синтез звуковий/складовий.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none">1. Підібрати тренувальні вправи, що сприяють формуванню навички читання. Напрямки: 1) розвиток слухової уваги (впізнавання немовленнєвих звуків); 2) робота над ритмом; 3) просторове орієнтування (ліво-право, верх-низ); 4) розвиток дрібної моторики.2. Розкрийте напрямки та зміст роботи над реченням на уроках грамоти. Наведіть приклади, використовуючи матеріал «Букваря».3. Підберіть вправи, що використовуються на уроках-грамоти з метою розвитку зорово-просторового сприймання.4. Наведіть приклади вправ та завдань з розвитку зорового сприймання, просторових уявлень, зорового аналізу та синтезу.5. «Аналіз Букваря через призму ТПМ» Матеріал: Сторінка з будь-якого стандартного Букваря (або спеціального). Проаналізувати сторінку на відповідність принципам спеціальної школи:<ul style="list-style-type: none">- Чи не забагато на сторінці візуального «шуму» (зайвих малюнків)?- Чи відповідає мовленнєвий матеріал фонетичним можливостям дітей (чи немає в словах звуків, які ще не вивчалися)? <p>Корекція: Переробити цю сторінку Букваря, спростивши інструкції та додавши алгоритм дій для дитини.</p>
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

Тема: Методика початкового навчання письма дітей із ТПМ

План

1. Загальна характеристика процесу письма та основні завдання уроків письма у спеціальній школі для дітей із ТПМ.
2. Методика ознайомлення з новою буквою на уроці письма.
3. Періодизація навчання каліграфії: підготовчого етапу письма молодшого школяра із ТПМ; характеристика основного етапу навчання каліграфії.

Основні поняття	<i>Аналітико-синтетичне письмо, графомоторні навички, дисграфія, добукварний (підготовчий) період письма, зоровий гнозис, каліграфія, штрихування.</i>	
Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підібрати систему тренувальних вправ, що сприяють формуванню навички письма. 2. Провести методику попередження та подолання типових графічних помилок. 3. Запропонувати та провести систему вправ з корекції та розвитку зорово-просторових функцій на уроках грамоти. 4. Запропонувати та провести систему вправ з корекції та розвитку графомоторних навичок на уроках грамоти в різні періоди навчання. 	

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №11

Тема: Робота над зв'язним мовленням. Спеціальна методика навчання дітей описам, розповідання за картинами, переказу художніх творів, складання творчих розповідей

План

1. Психолінгвістичні та методичні основи переказу.
2. Методика навчання розповіді за картиною.
3. Специфіка навчання описового мовлення.
4. Формування навичок творчого розповідання.
5. Корекційна спрямованість навчання зв'язного мовлення.

Основні поняття	<i>Зв'язність мовлення, конспект-схема, мнемотаблиця, монологічне мовлення, описова розповідь, переказ, серія сюжетних картин.</i>	
Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Провести методику розповіді за картиною. 2. Провести методику переказу літературних творів. 3. Провести методику навчання описам. 4. Навести приклади прийомів та методів стимулювання словесної творчості та навчання творчого розповідання (провести в аудиторії). 	

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №12

Тема: Урок з навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ

План

1. Завдання та зміст навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ.
2. Основні напрямки корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.

Основні поняття	<i>Букварний період, домовленнєвий (добукварний) період, корекційна спрямованість уроку, мовленнєвий слух, пропедевтика.</i>	
------------------------	--	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Розробити план-конспект та провести в аудиторії урок з навчання грамоти для дітей з ТПМ.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Альтернативна та додаткова комунікація (PECS) у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення

План

1. Діагностика потреб в АДК.
2. Нозології в дитячому віці. Роль АДК.
3. Нозології в дорослому віці. Роль АДК.
4. Доцільність використання АДК у різних сферах.
5. Моніторинг ефективності використання АДК у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення.

Основні поняття	<i>АДК (Альтернативна та додаткова комунікація), айтрекінг (Eye-tracking), додаткова комунікація, нозологічна специфіка, PECS (Picture Exchange Communication System), технічні засоби АДК.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Вибрати одну з груп та видів АДК та провести в групі (комунікація з безпосереднім використанням тіла, у тому числі через тактильні відчуття; комунікація через візуальні образи; спеціальні електронні засоби комунікації, комбіновані засоби комунікації, які поєднують у собі мовлення, жести й символи).
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Методика формування та розвитку словника та граматичної будови мовлення молодших школярів із ТПМ

План

1. Формування зв'язного мовлення.
2. Розвиток фонематичних процесів.
3. Прагматика мовлення та комунікативні навички.

Основні поняття	<i>Аграматизм, зв'язне мовлення, прагматика мовлення, фонематичний слух.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дібрати види тренувальних вправ на уроках з розвитку словникового запасу. 2. Розробити розгорнутий план-конспект з розвитку мовлення молодших школярів із ТПМ. 3. Вправи та завдання з розвитку умінь узгоджувати слова за числами. 4. Вправи та завдання з розвитку умінь узгоджувати слова за родами. 5. Вправи та завдання з розвитку умінь узгоджувати слова за відмінками.
--	--

	6. Вправи та завдання по формуванню умінь складати та поширювати речення. 7. Вправи та завдання з розвитку розуміння граматичного значення слів.
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема: Загальна характеристика процесу активізації мовлення дорослих з ТПМ

План

1. Стратегії та методи активізації мовлення дорослих з ТПМ (етапи відновного навчання, використання збережених аналізаторів).
2. Сучасні підходи та технології активізації мовлення дорослих з ТПМ.
3. Соціально-педагогічний аспект. Роль родини в процесі активізації мовлення.

Основні поняття	<i>Адаптивне середовище, асистивні технології, афазія, мовленнєвий бар'єр (соціальний), стигматизація.</i>
------------------------	--

<p>Практичне завдання (для самостійної роботи)</p>	<p>Об'єднатись у групи по 3 людини, обрати та розробити проєкт. Представити в аудиторії.</p> <p>Проєкт №1. «Карта комунікативної доступності міста» Мета: Оцінити, наскільки міська інфраструктура готова до взаємодії з людьми, які мають порушення мовлення. Завдання: 1. Обрати 5 типів локацій: аптека, банк, ЦНАП, кав'ярня, залізнична каса. 2. Розробити «Чек-лист доступності» (наприклад: чи є візуальні меню? чи готовий персонал чекати на відповідь? чи є можливість письмового запиту?). 3. Результат: Презентація з рейтингом «найбільш безбар'єрних» місць та списком рекомендацій.</p> <p>Проєкт №2. «Кейс-бук: Логопед як дизайнер безбар'єрності» Мета: Створити набір інструментів для конкретного дорослого пацієнта, щоб повернути його в соціум. Завдання для студентів: <i>Ситуація 1.</i> «Пацієнт — 50 років, професія — юрист, Діагноз: афазія. Про пацієнта: Любить відвідувати філармонію та рибалити. Завдання: 1. Створити «Комунікативний паспорт» (коротка візитівка, що пояснює оточуючим, як з ним спілкуватися). 2. Розробити тематичні «комунікативні дошки» саме для його хобі (терміни про музику або риболовлю), щоб людина не втрачала свою ідентичність. 3. Результат: Матеріальний набір (цифровий або друкований), адаптований під дорослу особистість, а не під дитину.</p>
---	---

	<p><i>Ситуація 2.</i> Жінка, 62 роки, до хвороби — активна домогосподарка та бабуся трьох онуків. Діагноз: Сенсорна афазія (важко розуміє звернене мовлення) та легка дизартрія. Проблема: Вона боїться ходити на ринок, де звикла купувати продукти, бо не розуміє продавців і не може швидко відповісти. Завдання для проєкту: Створити «Комунікативну книгу покупця». Це має бути набір карток із зображеннями продуктів, одиниць виміру (кг, пучок, літр) та фраз: «Скільки коштує?», «Дайте, будь ласка, цей шматок». Також розробити пам'ятку для продавця: «Говоріть повільно, показуйте на товар пальцем».</p> <p><i>Ситуація 3.</i> Чоловік, 35 років, програміст (ІТ-архітектор). Діагноз: Моторна афазія (мовлення майже відсутнє, розуміння збережене). Проблема: Він хоче продовжувати спілкуватися з колегами в професійних чатах та брати участь у мітингах, але швидкість друку впала, а голос звучить нерозбірливо. Завдання для проєкту: Підібрати та налаштувати систему АДК. Створити банк «швидких професійних відповідей» (наприклад: «Мені треба більше часу на аналіз», «Згоден із цим рішенням», «Є технічна помилка»).</p> <p><i>Проект №3. Соціальна акція «Ти мене чуєш?»</i> <u>(цей проєкт оцінюється в 95 балів)</u> Мета: Подолати стигму та навчити громаду етиці спілкування. Завдання для студентів: 1. Створити серію інфографік або коротких відео (Reels/TikTok) на теми: «Чому не можна закінчувати речення за пацієнта?», «Як зрозуміти людину з афазією?». 2. Розробити наклейку-маркер для закладів «Ми розуміємо без слів» (Friendly to AAC). 3. Результат: Просвітницька кампанія в соцмережах або на базі університету.</p>
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема: Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення

План

1. Синтаксис мовлення та його основні завдання.
2. Граматичні засоби синтаксичного зв'язку.
3. Методика формування синтаксичної сторони мовлення.

Основні поняття	<i>Аграматизм синтаксичний, інтонаційне оформлення речення, поширення речення, синтаксис, словосполучення.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробити набір матеріалів для підготовки руки до письма без використання олівця (письмо пальцем по манку/піску, конструювання букв із ниток, пластиліну, камінців) та провести в аудиторії. 2. Скласти комплекс із 5 ігор на розвиток орієнтації на аркуші паперу (поняття «верхній лівий кут», «робочий рядок», «міжрядковий простір»). 3. Обрати одну складну за конфігурацією букву (наприклад, «ц» або «ю») і написати до неї «мовленнєву інструкцію» — чіткий коментований алгоритм кожного руху руки. 4. Скласти завдання на розрізнення оптично схожих букв (<i>n–m, u–ш, б–d</i>). Наприклад, вправа «Домалюй елемент» або «Знайди правильну букву серед зашумлених зображень».
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Спеціальна методика навчання звуковимови. Корекція просодичних порушень при мовленнєвих розладах

План

1. Вплив корекції звуковимови на розвиток лексико-граматичної будови мовлення та підготовку до навчання грамоти.
2. Артикуляція. Поняття про систему рухів та положень органів мовлення, необхідних для творення звуків української мови.
3. Організація та планування роботи по формуванню вимови: типологія уроків вимоги; індивідуальні заняття з вимови.
4. Оптимізація м'язового тону та відчуття м'язових диференціацій (прогресивна релаксація Г. Джекобсона, артикуляційна гімнастика, біоенергопластика, психоемоційне тренування).
5. Робота з формування діафрагмального дихання та розвитку таких якостей як сила, тривалість, цілеспрямованість.

Основні поняття	<i>Автоматизація звука, артикуляція, артикуляційна гімнастика, диференціація звуків, м'язова релаксація (за Г. Джекобсоном), мовленнєвий видих, психоемоційне тренування.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скласти комплекс із 5 вправ для розвитку тривалого мовленнєвого видиху, розділивши їх на «ігрові» (з предметами: пір'ячко, мильні бульбашки) та «мовленнєві» (вимова складів на одному видиху). 2. Намалювати або змодельювати артикуляційні профілі для «важких» звуків (наприклад, [ш], [р], [л]). Студент має пояснити положення язика, губ та характер видихуваного струменя. 3. Сформулювати відмінності між «фонетичною заміною» (дитина каже [л] замість [р]) та «фонематичним змішуванням» (дитина то каже правильно, то ні, не розрізняючи звуки на слух). 4. Створити дидактичну гру для розрізнення звуків, що часто змішуються (наприклад, [с] – [ш] або [ц] – [ч]). Завдання має включати етапи: «у складах», «у словах», «у скоромовках».
--	---

	<p>5. Підібрати вірш і розставити в ньому логічні паузи, позначити стрілками підвищення/зниження тону та зміну темпу (швидко/повільно). Продемонструвати це читання аудиторії.</p> <p>6. Розробити вправи на зміну сили голосу («Від шепоту до крику») та тембру (прочитати одну й ту саму фразу голосом Ведмеда, Лисички, Мишки).</p> <p>7. Записати графічну схему ритму для слів із різним наголосом (наприклад, за методикою М. Зайцева або за допомогою відстукування).</p>
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема: Методика початкового навчання письма дітей із ТПМ

План

1. Методика відтворення букви за зразком.
2. Схема уроку письма нової букви.
3. Методика роботи над темою «Слово».
4. Методика роботи над темою «Речення».

Основні поняття	<i>Алгоритм написання букви, буквений гнозис, графічний зразок, зорово-моторна координація, синтагма.</i>
------------------------	---

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обрати букву (наприклад, «ж», «ю», «я»). Завдання: розкласти її на базові графічні елементи та розробити коментовану інструкцію для дитини («ведемо вгору, заокруглюємо ліворуч...»). 2. Розробити зразок букви для «сенсорного вивчення» (з піску, оксамитового паперу або опуклого контуру). Студент має продемонструвати, як спрямовувати руку дитини для формування кінестетичного образу букви. 3. Розробити план-конспект етапу ознайомлення з новою буквою. Обов'язково включити: <ul style="list-style-type: none"> - Зіставлення друкованої та рукописної літери. - Вправу на попередження оптичної дисграфії (знаходження букви серед «зашумлених» зображень або переплутаних елементів).
--	---

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №10

Тема: Аналіз програм з української мови для учнів спеціальних шкіл (за нозологіями)

План

1. Проаналізувати професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед».
2. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями зору.
3. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням слуху.

4. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей із затримкою психічного розвитку.
5. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
6. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

Основні поняття	<i>Адаптація змісту навчання, диференційований підхід, затримка психічного розвитку (ЗПР), корекційно-розвиткова робота, когнітивний розвиток, модифікація програми, професійний стандарт.</i>
------------------------	--

Практичне завдання (для самостійної роботи)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виписати 5 основних трудових функцій вчителя-логопеда та дібрати до кожної з них реальний приклад робочої ситуації (наприклад: Функція «Діагностика» — приклад: Проведення обстеження артикуляційного апарату дитини з ДЦП). 2. Розробити алгоритм взаємодії логопеда з іншими фахівцями (тифлопедагогом, сурдопедагогом, фізичним терапевтом) на основі вимог корекційних програм. 3. Створити буклет (у Canva або на папері), який пояснює батькам специфіку корекційної програми для їхньої дитини (наприклад, «Чому ми працюємо над ритмікою, якщо у дитини порушення слуху?»).
--	--

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ тест	50 балів
▪ практичне завдання	20 балів

ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий модульний контроль проводиться на останньому аудиторному практичному занятті модуля. При цьому підсумкова модульна контрольна робота складається з двох видів завдань – 10 тестових запитань (50 балів) і 2 теоретичних питань (50 балів).

Теоретичні питання

1. Спеціальна методика навчання рідної мови для дітей із порушеннями мовлення як окремий навчальний предмет. Причини виникнення спеціальної методики навчання дітей із ТПМ рідної мови.
2. Спеціальна методика навчання української мови (СМНУМ) як наука, її предмет, мета та завдання.
3. Місце СМНУМ серед інших наук. Їх взаємозв'язок.
4. Методи наукових досліджень, які використовує СМНУМ.
5. Етапи розвитку мовлення дитини від народження до 3 років.
6. Егоцентричне мовлення. Класифікація функцій дитячого мовлення.
7. Особливості розвитку мови та мовлення особистості в онтогенезі.
8. Закономірності розвитку мовлення у дітей.
9. Завдання спеціального навчання мови та мовлення дітей із ПМР
10. Методичні принципи навчання мови.
11. Основні засоби навчання мови та мовлення.
12. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР.
13. Види порушень мовленнєвої функції у дорослих при інсульті.
14. Порушення голосу при інсульті. Класифікація Darley et al.
15. Діагностика порушень голосу: відеоларингостробоскопія, акустичний аналіз голосу, GRBAS, Voice Handicap Index (VHI).
16. Мінно-вибухові травми. Механізми пошкодження голосового апарату при МВТ.
17. Фонопедія, як спеціалізована галузь логопедії.
18. Мультидисциплінарний підхід до відновлення мовленнєвої функції дорослих із ТПМ.
19. Розвиток дрібної моторики пальців рук як необхідна умова психічного розвитку дитини.
20. Критерії добору та методика використання дитячої книги у корекційно-розвитковій роботі з мовлення.
21. Порівняльна характеристика традиційних та інноваційних технологій мовленнєвого розвитку в системі спеціальної освіти.
22. Роль мультфільмів у розширенні пасивного та активного словника: механізми засвоєння нових лексем через контекстні ситуації на екрані.
23. Наочні методи: спостереження, розгляд картин, використання схем-моделей.
24. Словесні методи: розповідь логопеда, бесіда, читання, переказ.
25. Практичні методи: дидактичні ігри, вправи, моделювання мовленнєвих ситуацій.
26. Традиційні засоби: логопедичні посібники, предметні та сюжетні картинки, іграшки.
27. Технічні та інноваційні засоби: спеціалізоване програмне забезпечення, інтерактивні дошки, аудіо-візуальні тренажери.
28. Символічні засоби: мнемотаблиці, піктограми, графічні схеми речень та складів.
29. Нейролінгвістичні аспекти афазіології. Класифікація афазій (порівняльний аналіз класифікацій (за О. Лурією vs. Верніке-Гешвіндом).
30. Специфіка роботи з когнітивно-комунікативними порушеннями (Порушення правої півкулі, зв'язок мовлення та виконавчих функцій);
31. Дисфагія. Фізіологія та патологія ковтання. Методи скринінгу та терапії.
32. Психологічні аспекти реабілітація дорослих.
33. Сучасні інструментальні методи корекції (sEMG, ТМС / tDCS, IOPI, Айтрекінг).

34. Використання стратегій візуальної підтримки та методів піктографічного обміну в корекції системних порушень мовлення.
35. Комунікація з безпосереднім використанням тіла, у тому числі через тактильні відчуття.
36. Комунікація через візуальні образи.
37. Спеціальні електронні засоби комунікації.
38. Комбіновані засоби комунікації, які поєднують у собі мовлення, жести й символи.
39. Принципи використання АДК.
40. Теоретико-методологічні основи розвитку мовлення учнів із ТПМ.
41. Основні завдання по формуванню словникового запасу.
42. Основні напрямки та зміст роботи з розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ТПМ.
43. Зміст та методика корекційної логопедичної роботи над словом на уроках рідної мови у спеціальній школі.
44. Робота над граматичною будовою мовлення дітей з ТПМ на уроках розвитку мовлення.
45. Поняття про вимову як сукупність компонентів, які приймають участь у сприйманні та фонетичному оформленні усного мовлення (фонематичний слух та фонематичне сприймання, голос, звуки та їх сполучення, складовий ритм, словесний та логічний наголос, інтонація, мовленнєве дихання, темп мовлення, орфоепія).
46. 2. Характеристика вимовної сторони мовлення учнів із ТПМ.
47. 3. Завдання та складові частини роботи по формуванню правильної вимови.
48. 4. Просодія (плавність, інтонація, дикція, ритм, темп, сила, висота голосу, пауза, наголос, тембр).
49. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.
50. Види занять з навчання читання та письма.
51. Методика формування навичок звукового та складового аналізу та синтезу у дітей із ТПМ:
 - а) методика формування аналізу складу;
 - б) методика формування звукового та складового синтезу;
 - в) аналіз методик формування операції звуко-складового аналізу та синтезу, розробленої на основі досліджень В. Орфінської, К. Соботович, М. Савченко та інших дослідників-дефектологів.
52. Завдання та зміст добукварного періоду навчання грамоти.
53. Букварний період навчання грамоти. Методичні принципи побудови роботи з розділу «Навчання грамоти».
54. Вивчення рівня знань, умінь та навичок учнів із ТПМ на початковому етапі навчання.
55. Основні напрямки та зміст навчальної та корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.
56. Загальна характеристика процесу письма та основні завдання уроків письма у спеціальній школі для дітей із ТПМ.
57. Методика ознайомлення з новою буквою на уроці письма.
58. Періодизація навчання каліграфії: підготовчого етапу письма молодшого школяра із ТПМ; характеристика основного етапу навчання каліграфії.
59. Психолінгвістичні та методичні основи переказу.
60. Методика навчання розповіді за картиною.
61. Специфіка навчання описового мовлення.
62. Формування навичок творчого розповідання.
63. Корекційна спрямованість навчання зв'язного мовлення.
64. Завдання та зміст навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ.
65. Основні напрямки корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.
66. Діагностика потреб в АДК.

67. Нозології в дитячому віці. Роль АДК.
68. Нозології в дорослому віці. Роль АДК.
69. Доцільність використання АДК у різних сферах.
70. Моніторинг ефективності використання АДК у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення.
71. Формування зв'язного мовлення.
72. Розвиток фонематичних процесів.
73. Прагматика мовлення та комунікативні навички.
74. Стратегії та методи активізації мовлення дорослих з ТМП (етапи відновного навчання, використання збережених аналізаторів).
75. Сучасні підходи та технології активізації мовлення дорослих з ТПМ.
76. Соціально-педагогічний аспект. Роль родини в процесі активізації мовлення.
77. Синтаксис мовлення та його основні завдання.
78. Граматичні засоби синтаксичного зв'язку.
79. Методика формування синтаксичної сторони мовлення.
80. Вплив корекції звуковимови на розвиток лексико-граматичної будови мовлення та підготовку до навчання грамоти.
81. Артикуляція. Поняття про систему рухів та положень органів мовлення, необхідних для творення звуків української мови.
82. Організація та планування роботи по формуванню вимови: типологія уроків вимови; індивідуальні заняття з вимови.
83. Оптимізація м'язового тону та відчуття м'язових диференціацій (прогресивна релаксація Г. Джекобсона, артикуляційна гімнастика, біоенергопластика, психоемоційне тренування).
84. Робота з формування діафрагмального дихання та розвитку таких якостей як сила, тривалість, цілеспрямованість.
85. Методика відтворення букви за зразком.
86. Схема уроку письма нової букви.
87. Методика роботи над темою «Слово».
88. Методика роботи над темою «Речення».
89. Проаналізувати професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед».
90. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями зору.
91. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням слуху.
92. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей із затримкою психічного розвитку.
93. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
94. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти у 1 семестрі є залік, то залікова оцінка (ЗО) з освітньої компоненти дорівнює підсумковій оцінці з вивчених модулів (ПОМ).

$$ЗО=ПОМ$$

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти у 2 семестрі є екзамен, то здобувачі вищої освіти, в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) = Екзаменаційній оцінці (ЕО) = Підсумковій оцінці (ПО).

$$ПОМ=ЕО=ПО$$

У випадку складання екзамену підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів (ПОМ) та екзаменаційної оцінки (ЕО).

$$ПО=(ПОМ+ЕО)/2$$

Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет включає два види завдань – 10 тестових питань (50 балів) та 2 теоретичних питань (50 балів).

Теоретичні питання

1. Спеціальна методика навчання рідної мови для дітей із порушеннями мовлення як окремий навчальний предмет. Причини виникнення спеціальної методики навчання дітей із ТПМ рідної мови.
2. Спеціальна методика навчання української мови (СМНУМ) як наука, її предмет, мета та завдання.
3. Місце СМНУМ серед інших наук. Їх взаємозв'язок.
4. Методи наукових досліджень, які використовує СМНУМ.
5. Етапи розвитку мовлення дитини від народження до 3 років.
6. Егоцентричне мовлення. Класифікація функцій дитячого мовлення.
7. Особливості розвитку мови та мовлення особистості в онтогенезі.
8. Закономірності розвитку мовлення у дітей.
9. Завдання спеціального навчання мови та мовлення дітей із ПМР
10. Методичні принципи навчання мови.
11. Основні засоби навчання мови та мовлення.
12. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей із ПМР.
13. Види порушень мовленнєвої функції у дорослих при інсульті.
14. Порушення голосу при інсульті. Класифікація Darley et al.
15. Діагностика порушень голосу: відеоларингостробоскопія, акустичний аналіз голосу, GRBAS, Voice Handicap Index (VHI).
16. Мінно-вибухові травми. Механізми пошкодження голосового апарату при МВТ.
17. Фонопедія, як спеціалізована галузь логопедії.
18. Мультидисциплінарний підхід до відновлення мовленнєвої функції дорослих із ТПМ.
19. Розвиток дрібної моторики пальців рук як необхідна умова психічного розвитку дитини.
20. Критерії добору та методика використання дитячої книги у корекційно-

розвитковій роботі з мовлення.

21. Порівняльна характеристика традиційних та інноваційних технологій мовленнєвого розвитку в системі спеціальної освіти.
22. Роль мультфільмів у розширенні пасивного та активного словника: механізми засвоєння нових лексем через контекстні ситуації на екрані.
23. Наочні методи: спостереження, розгляд картин, використання схем-моделей.
24. Словесні методи: розповідь логопеда, бесіда, читання, переказ.
25. Практичні методи: дидактичні ігри, вправи, моделювання мовленнєвих ситуацій.
26. Традиційні засоби: логопедичні посібники, предметні та сюжетні картинки, іграшки.
27. Технічні та інноваційні засоби: спеціалізоване програмне забезпечення, інтерактивні дошки, аудіо-візуальні тренажери.
28. Символічні засоби: мнемотаблиці, піктограми, графічні схеми речень та складів.
29. Нейролінгвістичні аспекти афазіології. Класифікація афазій (порівняльний аналіз класифікацій (за О. Лурією vs. Верніке-Гешвіндом).
30. Специфіка роботи з когнітивно-комунікативними порушеннями (Порушення правої півкулі, зв'язок мовлення та виконавчих функцій);
31. Дисфагія. Фізіологія та патологія ковтання. Методи скринінгу та терапії.
32. Психологічні аспекти реабілітація дорослих.
33. Сучасні інструментальні методи корекції (sEMG, ТМС / tDCS, IOPI, Айтрекінг).
34. Використання стратегій візуальної підтримки та методів піктографічного обміну в корекції системних порушень мовлення.
35. Комунікація з безпосереднім використанням тіла, у тому числі через тактильні відчуття.
36. Комунікація через візуальні образи.
37. Спеціальні електронні засоби комунікації.
38. Комбіновані засоби комунікації, які поєднують у собі мовлення, жести й символи.
39. Принципи використання АДК.
40. Теоретико-методологічні основи розвитку мовлення учнів із ТПМ.
41. Основні завдання по формуванню словникового запасу.
42. Основні напрямки та зміст роботи з розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ТПМ.
43. Зміст та методика корекційної логопедичної роботи над словом на уроках рідної мови у спеціальній школі.
44. Робота над граматичною будовою мовлення дітей з ТПМ на уроках розвитку мовлення.
45. Поняття про вимову як сукупність компонентів, які приймають участь у сприйманні та фонетичному оформленні усного мовлення (фонематичний слух та фонематичне сприймання, голос, звуки та їх сполучення, складовий ритм, словесний та логічний наголос, інтонація, мовленнєве дихання, темп мовлення, орфоепія).
46. 2. Характеристика вимовної сторони мовлення учнів із ТПМ.
47. 3. Завдання та складові частини роботи по формуванню правильної вимови.
48. 4. Просодія (плавність, інтонація, дикція, ритм, темп, сила, висота голосу, пауза, наголос, тембр).

49. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.
50. Види занять з навчання читання та письма.
51. Методика формування навичок звукового та складового аналізу та синтезу у дітей із ТПМ:
 - а) методика формування аналізу складу;
 - б) методика формування звукового та складового синтезу;
 - в) аналіз методик формування операції звуко-складового аналізу та синтезу, розробленої на основі досліджень В. Орфінської, К. Соботович, М. Савченко та інших дослідників-дефектологів.
52. Завдання та зміст добукварного періоду навчання грамоти.
53. Букварний період навчання грамоти. Методичні принципи побудови роботи з розділу «Навчання грамоти».
54. Вивчення рівня знань, умінь та навичок учнів із ТПМ на початковому етапі навчання.
55. Основні напрямки та зміст навчальної та корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.
56. Загальна характеристика процесу письма та основні завдання уроків письма у спеціальній школі для дітей із ТПМ.
57. Методика ознайомлення з новою буквою на уроці письма.
58. Періодизація навчання каліграфії: підготовчого етапу письма молодшого школяра із ТПМ; характеристика основного етапу навчання каліграфії.
59. Психолінгвістичні та методичні основи переказу.
60. Методика навчання розповіді за картиною.
61. Специфіка навчання описового мовлення.
62. Формування навичок творчого розповідання.
63. Корекційна спрямованість навчання зв'язного мовлення.
64. Завдання та зміст навчання грамоти в спеціальній школі для дітей із ТПМ.
65. Основні напрямки корекційної роботи в підготовчий період навчання грамоти учнів спеціальної школи.
66. Діагностика потреб в АДК.
67. Нозології в дитячому віці. Роль АДК.
68. Нозології в дорослому віці. Роль АДК.
69. Доцільність використання АДК у різних сферах.
70. Моніторинг ефективності використання АДК у системі корекційно-розвиткової роботи з порушеннями мовлення.
71. Формування зв'язного мовлення.
72. Розвиток фонематичних процесів.
73. Прагматика мовлення та комунікативні навички.
74. Стратегії та методи активізації мовлення дорослих з ТМП (етапи відновного навчання, використання збережених аналізаторів).
75. Сучасні підходи та технології активізації мовлення дорослих з ТПМ.
76. Соціально-педагогічний аспект. Роль родини в процесі активізації мовлення.
77. Синтаксис мовлення та його основні завдання.
78. Граматичні засоби синтаксичного зв'язку.
79. Методика формування синтаксичної сторони мовлення.
80. Вплив корекції звуковимови на розвиток лексико-граматичної будови мовлення та підготовку до навчання грамоти.

81. Артикуляція. Поняття про систему рухів та положень органів мовлення, необхідних для творення звуків української мови.
82. Організація та планування роботи по формуванню вимови: типологія уроків вимоги; індивідуальні заняття з вимови.
83. Оптимізація м'язового тону та відчуття м'язових диференціацій (прогресивна релаксація Г. Джекобсона, артикуляційна гімнастика, біоенергопластика, психоемоційне тренування).
84. Робота з формування діафрагмального дихання та розвитку таких якостей як сила, тривалість, цілеспрямованість.
85. Методика відтворення букви за зразком.
86. Схема уроку письма нової букви.
87. Методика роботи над темою «Слово».
88. Методика роботи над темою «Речення».
89. Проаналізувати професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед».
90. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями зору.
91. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням слуху.
92. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей із затримкою психічного розвитку.
93. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
94. Проаналізувати програму з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти. Досягнення програмних результатів навчання
Теоретичне питання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Фрагментарне або механічне відтворення інформації зі значними прогалинами та помилками. Судження не мають підкріплення фактами; самостійність мислення не виявлена. Наявні стилістичні та граматичні помилки.
6-15 балів	Свідоме відтворення основних положень із наявністю окремих помилок. Спостерігається певна фрагментарність або порушення логіки викладу; недостатність самостійних висновків.
16-25 балів	Повне та усвідомлене володіння матеріалом із незначними зауваженнями до другорядних деталей. Відповідь обґрунтована, хоча послідовність думок може бути дещо порушена. Відповідь стилістично та граматично правильна.
26-30 балів	Глибоко аргументований, логічно побудований та переконливий виклад. Здобувач демонструє творчий підхід, наводячи власні приклади. Дотримано всіх стилістичних та граматичних норм мовлення.
Практичне завдання (max – 20 балів)	
0-10 балів	Відповідь містить неточності; аргументація слабка або відсутня. Студент не наводить власних прикладів для ілюстрації рішення.
11-20 балів	Структурована та вичерпна відповідь (чіткий вступ, основна частина, висновки). Робота грамотно оформлена та містить доречні приклади, підібрані студентом.
Тестове завдання (max – 50 балів)	
5 балів	Надано правильну відповідь на запитання тесту.
0 балів	Відповідь на запитання тесту є хибною або відсутня.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Голуб Н. М. Корекція писемного мовлення в дітей молодшого шкільного віку: монографія. Харків : Майдан. 2014. 366 с.
2. Гноєвська О. Ю. Роль іграшки в засвоєнні словника дітей дошкільного віку. *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами*, 2020, С. 33.
3. Іскрижицька А. М. Кінезіологія, як засіб розвитку мовлення для дітей з тяжкими порушеннями мовлення : зб. тез доп. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф., 28-29 квіт. 2025 р. / відп. ред. Перепелюк Т. Д. Умань : Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2025. С. 97. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/43817/>.
4. Іскрижицька А. Причини виникнення дислалії у дітей. Актуальні питання психології: теорія, методика, практика : зб. матеріалів XII Всеукр. наук. Інтернет-конф. / гол. ред. Перепелюк Т. Д. Умань, 2023. С. 11-13. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/38115/>.
5. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри : навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2017. 448 с.
6. Котлова Л. О., Іскрижицька А. М. Профілактика дисграфії у дітей із затримкою мовленнєвого розвитку. *Science in the modern world: innovations and challenges : VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 17-19. 04. 2025. Торонто, 2025. С. 365-369.* URL: <http://eprints.zu.edu.ua/43413/>.
7. Котлова Л., Іскрижицька А. Корекційна робота логопеда при сигматизмі. Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи : зб. наук. пр. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф. / редкол.: Л. Котлова, Л. Бутузова, С. Максимець. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2024. С. 179-181. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/39465/>.
8. Лопатіна Г.О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку : монографія. Міністерство освіти і науки України ; Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2014. 254 с.
9. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку. Київ, 2016. 187 с.
10. Рібцун Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с.
11. Савінова Н. В., Білюк О. Г., Берегова М. І. Спеціальна методика розвитку мовлення та початкового навчання мови дітей з тяжким порушенням мовлення : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. : Ч.2. Миколаїв: Іліон, 2022. 168 с.
12. Федоренко С. В., Поліковські М. Розвиток наочно-образної основи мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі зниженим зором. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2020. №. 39. С. 109-114.
13. Чередніченко Н.В, Клименко І.В, Тенцер Л.В. Порушення письма у молодших школярів: діагностика та корекція: навчально-методичний посібник. Київ : ДІА. 2016.
14. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. [Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: навчально-методичний посібник.](#) Київ : ДІА, 2016. 212 с.
15. Хоменко Н.В. *Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку інклюзивної форми навчання. Спеціальна освіта: проблеми та перспективи. Тези за матеріалами 16 Міжнародної науково-практичної конференції 18-19 квітня 2024 року / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, С. 241-244.* URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/39727>

Додаткова:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.

2. Висоцька А. М., Блеч Г.О. Українська мова : підруч. для осіб з особлив. освітн. потребами (F 70) : 2 кл. Київ : Либідь, 2020. 160 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1dpCm_vFoJmT1FdGGaRB1DbIzz6RQwfdv/view?usp=sharing
3. Висоцька А. М. Українська мова: підруч. для осіб з особлив. освітн. потребами (F 70): 3 кл. Київ : Либідь, 2020. 192 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/3-klas/17-pdruchniki-dlya-osb-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami-3-klas/ukranska-mova-pdruchnik-dlya-osb-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami-r-70-3-klas-avt-visotska-a-m/>
4. Гнатенко В. С. Українська мова : підруч. для осіб з особлив. освітн. потребами (F 70) : 6 кл. Київ : Либідь, 2020. 192 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1nyIjgHC8o-BdO48kLb07v8WuQUBu4hW1/view?usp=sharing>
5. Момот Т.П. Попередження і подолання дислексій та дисграфій у дітей сьомого року життя: навчально-методичний посібник вчителя-логопеда. Черкаси: ЧОПОПП, 2011. 92 с.
6. Навчання дітей з важкими розумовими вадами. Посібник для учителів / Переклад з польськ. Львів: Галицька видавнича спілка, 2001. 160 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1A7BLoLUsqlzl_zPy2xaC6GvtTPLwzENy/view?usp=sharing
7. Кравець Н.П. Корекційна робота з розумово відсталими учнями на уроках літературного читання: навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. 199 с.
8. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України: наказ від 19.09.2022 р. №836 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0836729-22#Text>
9. Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 (11) класів спеціальних закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами: наказ Міністерства освіти і науки від 07.12.2021 р №1317 URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-10-11-klasiv-specialnih-zakladiv-serednoyi-osviti-dlya-osib-z-osoblivimi-osvtnimi-potrebami>
10. Соботович Є., Трофименко Л. Особливості засвоєння дітьми із НЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності // *Дефектологія*. 2000. № 1. С. 16-19.
11. Спеціальна методика навчання української мови: метод. рек. з навч. дисц. / Уклад.: Л. Котлова, І. Тичина, Г. Хворова, О. Желтова, С. Лесик – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2022. 41 с.
11. Трофименко Л. І. Механізми засвоєння лексико-граматичних одиниць мови учнями молодшого шкільного віку із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення / Л. І. Трофименко // *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2013. № 1. С. 9–13.
12. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. 2013. 108 с.
13. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. – Тернопіль : Богдан, 2011. 263 с.
14. Чередніченко Н. В. Психолінгвістичні та психолого-педагогічні передумови формування навички письма. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, 2010, 16: 222-227.
15. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Навчально-методичний посібник (курс лекцій). - К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 208 с.
16. Чередніченко Н.В., Курбатова А.І. Формування графічної навички письма у дітей з різними вадами мовлення в умовах корекційного навчання : навч-метод.посіб. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 96 с.

Інтернет ресурси:

1. Модельна навчальна програма «Українська мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Пономаренко Н. В., Тороп К. С., Ярмола Н. А.) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

2. Модельна навчальна програма «Українська мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (автор Шепічак О. О.) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

3. Модельна навчальна програма «Формування навичок читання та письма для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку помірною та важкою ступенів 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів (авт. Блеч Г.О.) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

4. Модельна навчальна програма «Українська мова» для 7-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (автори Гончарова Н.М., Долганюк О.В, Зубрилова О.М., Литвищенко Т.І) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

5. Модельна навчальна програма «Українська мова» для 7-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Пономаренко Н.В., Тороп К.С., Анохіна О.А.) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

6. Модельна навчальна програма «Українська мова» для 7-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (автори Гончарова Н.М., Долганюк О.В, Зубрилова О.М., Литвищенко Т.І) URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy_/movno-literaturna-osvitnia-haluz-2/

7. Навчальна програма «Читання та письмо» для 5-10 класів для дітей з інтелектуальними порушеннями помірною та важкою ступенів (Литвин І.М., Хронік Т.С., Шестопап В.М., Абрамович О.М.) URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/navchal-ni-prohramy/>